ROMANDAN UYARLANAN FİLMLER: ALEXANDER LERNET HOLENIA’NIN *DİE STANDARTE* ADLI ESERİNİN MEDYALARARASI BİR YAKLAŞIMLA İNCELENMESİ

Halit ÜRÜNDÜ*

Özet

Bu çalışmada, Avusturyalı yazar Alexander Lernet Holenia’nın *Die Standarte* adlı romanı ile 1977 yılında Herbert Asmodi tarafından filme uyarlanan aynı adlı medya aracı karşılaştırılmıştır. İki ana omurgadan oluşan medyalararası çalışmanın giriş bölümünde edebiyattan filme uyarlama çalışmaları hakkında öne sürülen temel argümanlar ortaya konulmuş, teorik bilgilerin yer aldığı ikinci bölümde ise *Edebiyattan Filme; Almanya da Uyarlama İzleri* konusu ele alınmıştır. Uyarlama filmlerin tarihsel gelişimine ışık tutulan bu bölümde farklı iletişim kodları kullanan edebiyat ile filmin birbirine ne denli yakın ve destekler nitelikte oldukları ortaya konulmuştur. Edebi filmlerin geçmişten günümüze sürekli bir değişim ve gelişim içerisinde oldukları düşünüldüğünde her iki medya aracının birbirinden farklı özelliklere sahip olabileceğinden söz edilmiş ve kullandıkları göstergeler karşılaştırılmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde ise *Edebiyattan Filme; Medyalararası farklılıklar* konusu ele alınarak geçmişten günümüze uyarlamaların üretim aşaması ve kaynağı gereği birbirinden farklı gelişmekte olduğu ve yazılı metin olan bir roman ile görsel ve işitsel unsurları barındıran filmin dilinin farklı olduğuna değinilmiştir. *Die Standarte* adlı film ve romanın *çözümlemesi* adlı son bölümde roman ve film ile ilgili teorik yaklaşımlar ışığında filminden ve romandan örnekler verilerek, film uyarlamasının edebiyatın gölgesinde kalıp kalmadığı savı yerinde tespitlerle incelenmeye çalışılmıştır. Her bir medya aracının, gerek roman gerekse filmin kendi içinde birer sanat eseri olduğu görüşü temelinde, uyarlamanın edebiyatın filme aktarılmış bir yorumlaması olup olmadığı özgün bir şablonla değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Medyalararası, Uyarlama filmler, Avusturya Edebiyatı, Alexander Lernet-Holenia, *Die Standarte*

FILMS ADAPTED FROM NOVEL: AN INVESTIGATION ON ALEXANDER LERNET HOLENIA'S NOVEL *DIE STANDARTE* WITH AN INTER-MEDIA APPROACH

Abstract

In this study, the novel *Die Standarte* by Austrian writer Alexander Lernet Holenia and another media tool, the film adaptation of it with the same name by Herbert Asmodi in 1977 were compared. This inter-media work consists of two main backbones, basic arguments about literature adaptation studies were put forwarded in the introduction part and theoretical information in the second part,

* Dr. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi.

From Literature to Film; the adaptation issue marks in Germany, has been addressed. In this section, shedding light on the historical development of adaptation films, it is revealed that how the literature and the film close and supportive are each other by using different communication codes. Considering that literary films are in a constant change and development from past to present, both media tools could have different features and the indicators they used are tried to be compared and mentioned. In the third part, From Literature to Film; Inter-media differences, by considering the issues due to the production stage and source of adaptations from the past to today, it has been examined that the language of the novel, which contains written texts, and the language of the film, which has audiovisual and visual elements, are different from each other. In the last section, the novel and the film named *Die Standarte* will be analyzed in the light of the theoretical approaches by giving examples from each of them, and the argument whether the adaptation film was left behind in the shadow of literature, novel or not is tried to be investigated by in-situ determinations. Based on the opinion that each media tool, both the novel and the movie, is a work of art, the question whether the adaptation is a literary interpretation of literature transferred to the film or not has been investigated with a distinctive template.

Key Words: Inter-media, Adapted films, Austrian Literature, Alexander Lernet-Holenia, Die Standarte

Giriş

Film ve edebiyat arasında yapılan ve medyalararası olarak tanımlanan karşılaştırmalı çalışmalar gerek yurt dışında gerekse ülkemizde geçmişten günümüze kadar yoğun ilgi çekmiş ve edebi eserlerden filme pek çok uyarlama çalışmaları uzmanlarca ele alınmıştır. Bu ilişki ülkemizde *uyarlama* kavramı adı altında incelenmiştir. Uyarlama; edebi eserlerin sinema, tiyatro, radyo ve televizyonun teknik imkanlarına uygun duruma getirilmesi, uygun biçimde dönüştürülmesi işlemi anlamına gelmektedir (bk. Türkçe Sözlük, TDK II., 1988: 1521). Bir içeriğin başka bir medyaya kendine özgü araçlarla konusal ve içeriksel aktarımıyla gerçekleşen medya değişimi olgusunun aslında uyarlama olgusunu oluşturduğu ve bu durumun medyalararasılığın alt konularından biri olarak sınıflandırıldığı belirtilir (bk. Kayaoğlu 2016: 41). Bir medyadan diğer bir medyaya yapılan söz konusu konu aktarım çalışmaları ilk kez Almanca konuşulan ülkelerde medyalararasılık araştırmalarını başlatmış olgu Türkiye’de medya değişimi *Medienwechsel* olarak adlandırılmıştır.

Edebiyat ile film arasında birbirinden farklı iletişim kodları olduğu düşünülse de her iki medya aracının temel paradigmalarının aynı olduğu, metin paradigması bağlamında son 30-40 yılda filmlerin metin olarak okunabildiği ve çözümlenebildiği belirtilmektedir (Kayaoğlu 2016: 37). Medyalararası karşılaştırma yapan Klaus Maiwald bir çalışmasında edebiyat ile film konusunu

modern klasikler kapsamında incelemekte ve özellikle *Literaturverfilmung* kavramının kendi içinde barındırdığı olumsuzluk ön ekine vurgu yapmaktadır. Maiwald *Verfilmung* kavramının *Ver-* ile başlayan ön eki olumsuz bir ifade olduğu görüşünü dile getirmektedir. Bir başka ifadeyle filmin edebiyatın gölgesinde kaldığını ve daha değersiz gibi anlam yüklendiğini vurgulamaktadır. Bu ifade yerine başka seçeneklerin olduğunu, örneğin; uyarlama (*Adaptation*), bir okuma çeşidi (*Lesart*), biçim değiştirme (*Transformation*) veya filmin bir medya değişikliği olduğu düşünülürse bir sonuç metni (*Resultattext*) olarak adlandırılabiliriz, ancak çalışmanın devamında onun yerine Maiwald'ın da belirttiği üzere adaptasyon, yani uyarlama kavramını kullanmak kavram kargaşalığı yaratmamak adına daha isabetli olacaktır (bk., Maiwald 2015: 14).

Çalışmadaki amacımız; roman ve film medya araçlarının birbirinden farklı anlatım enstrümanları kullandığı gerçeğinden yola çıkarak, yazılı metin roman ile görsel ve akustik unsurlardan meydana gelen filmi karşılaştırmak ve bunu yaparken her iki medya aracının birbirinden farklı ve benzer yönlerini açığa çıkarmaktır.

Söz konusu çalışma iki ana omurgadan oluşmaktadır. Giriş bölümünden sonra teorik bilgilerin yer aldığı 2. bölümde Edebiyattan Filme; Almanya da Uyarlama İzleri, 3. bölümde ise Edebiyattan Filme; Medyalararası farklılıklar konusu ele alınacak geçmişten günümüze önemli tespitlere yer verilecektir. Son bölümde ise roman ve filmde yer alan örnekler ışığında teorik yaklaşımlar yerinde tespitlerle incelenmeye çalışılacaktır. Bu bölümde Alexander Lernet Holenia'nın *Die Standarte* adlı filmi ve roman uyarlaması, teorik bölümde söz edilen tanımla ne denli örtüşüp örtüşmediği yerinde tespitlerle ortaya konulacak ve her iki medya aracının, metnin ve filmin imkân ve kabiliyetleri dâhilinde birbirinden farklı özelliklerinden söz edilecek ve kullandıkları göstergeler karşılaştırılacaktır. Amacımız her iki medya aracını ele alarak birbiriyle yarıştırmak veya birbirinden üstün olduklarını tartışmak değildir, ancak bu iki medya aracının birbirine zaman içerisinde nasıl etki ettiği ve ne denli değişiklikler göstererek ele alındığını ortaya koymaktır. Romanda bulunan duygu durum ifadelerinin, tasvirlerin çokça yer alması ve söz konusu eserin daha önce karşılaştırılmamış ancak filme uyarlanmış bir eser olması, film ve roman karşılaştırması örnekleminde bu eseri ele alma sebebimizi oluşturmaktadır.

1. Edebiyattan Filme; Almanya'da Uyarlama İzleri

Medya iletişim aracı olan film 18. yy. sonları 19. yy. başlarına doğru edebiyattan beslenmeye başlayacak ve bu alanda yeni bir sanatın ortaya konmasına sebep olacaktır, medya değişimi, yani uyarlama. Edebiyattan filme doğru uygulanan dönüşümü film uyarlaması olarak da adlandırabiliriz.

Christian Albrecht Gollub, filmin yüzyıllık gelişimini ele aldığı ayrıntılı çalışmasında edebiyatın filmi ve filmin ise edebiyatı ne derecede etkilediğini önemli tespitlerle gözler önüne sermektedir. Edebiyat ve film konusunu ele aldığı bir makale çalışmasında 1880-1980 yılları arasında filmin Almanya’da gelişimini incelemiş ve filmin daha başlangıç ve yeni gelişim aşamalarında, henüz siyah beyaz formatta, sanat olmaktan çok uzak, kısa metrajlı ve sadece yeni teknolojiye hayranlık gösterildiği için ilgi çektiği gerçeğini dile getirmiştir. Hatta bu sürecin Birinci Dünya Savaşı sonuna kadar sürdüğünü ifade eder (Gollub 1984: 20). Söz konusu kısa metrajlı bu filmleri izleyiciler panayır alanlarında, karartılmış sigara dumanıyla dolu kafelerde görme olanağı bulur. İzleyicinin ilgisini çeken gerçek şey aslında teknolojidir. Film gösterimleri, ilk yıllarda adaptasyon, yani gerçek anlamda bir uyarlama olmadığı için sadece imajların döndüğü birer görselden ibarettir. Öyle ki, filmin ilk başlangıç gösterim safhalarında konusu olmayan, 10-20 metre uzunluğunda kısa metrajlı olduğu ifade edilir. Filmin Almanya’da gelişim aşamalarına bakıldığında pek de umut vaat etmeyen başlangıç yaptığı görülür, hatta filmlere bu ilginin giderek azalması yönetmenleri film yapımcılarını ciddi bir arayışa itmiştir. 19. yy da yeni teknolojilerin icadıyla önemli ve halk tarafından bilinen edebi eserler filme uyarlanmaya başlanmıştır. Gollub, ilk ciddi edebi eser uyarlaması olarak Alman topraklarında Goethe’nin *Faust* adlı klasik eserini örnek gösterir. 1896 ve sonra 1907 yıllarında sinematografi tekniği ile duvara yansıtılan film büyük ilgi uyandırmış yine aynı yıl Alman film yapım şirketi bir başka önemli klasik edebi eser olan Schiller’in *Kabale und Liebe* adlı eserini sinemaseverlerle buluşturmuştur (1984: 20).

Konu ile ilgili olarak Tom Gunning ise *İlk Sinemanın Metinlerarasılığı* adlı çalışmasında 1907’den önce klasik eserlerden filme yapılan uyarlamaların olduğunu, ancak yeterince edebi değeri olmadığını, sadece karakterlerin ve aksiyonların bu klasik eserlerden filme uyarlandığını dile getirmektedir. Bunlara adaptasyon demenin sadece kafa karışıklığına sebep olduğunu, metinlerarası bir uygulama denilebileceğini, metinle bir bütünlüğünün olmadığını belirtmiştir. Bir başka deyişle Gunning filmin ilk evrelerinde ortaya konan ürünlerin edebi eserlerden uzak, sadece esinlenmeler olduğunu, oradaki materyallerin popüler şarkıların, dansların, yazınsal şakaların, küçük şovların ve bunun gibi alıntılarının kullanılarak sadece görselliğe aktarıldığı, popüler hafızayı canlandırmaya hizmet ettiğini vurgulamıştır (Gunning 2008: 128f).

Gollub ise aslında her iki medya aracının birbirini son derece olumlu etkilediğini hatta medya aracı olan filmin ilk hayat nefesini edebiyattan aldığını belirtir.

“Der Film erhielt von der Literatur den Lebenshauch (Gollub, C. A., 1984: 20).”

“Film hayat nefesini edebiyattan almıştır”(çev., Halit Üründü)

Ne zamanki film sektörü konu olarak seyirciye tanıdık bir ürün, bir edebiyat uyarlaması sunar, işte o zaman filme olan ilginin yeniden arttığı görülür. Seyirci, Gollub'un belirttiği gibi, bu durumda tanıdık konu çerçevesinde kısa metrajlı filme az da olsa daha bir yakınlık gösterir ve ilgisini verir (1984: 20). Söz konusu edebiyattan filme uyarlamalar bu sayede etkisini gösterir ve insanların yeniden alanlara dolmasını sağlar ve hareketliliği beraberinde getirir. Bir başka ifadeyle yaşam kaynağını edebiyattan alan film medyası sürekli artan bir ilgiyle kendisini yenileyecek ve geliştirecektir. Öyle ki, metin film içerisinde kendine yer bulmaya başlar. Bu gelişme 20. yy başlarında "yüzyıl dönümü" olarak adlandırılan dönemde bazı filmlerde ara başlıklar halinde yazının film içerisinde yer alması şeklinde kendini gösterir. Hatta sessiz film döneminde film içerisindeki metnin arka plana itildiği buna karşın akustığın ön plana geçtiğinden söz etmek dahi mümkündür. 1912-1929 yılları arasında yaklaşık 230 Alman edebi eseri filme uyarlanmış, hatta bazı edebiyatçıların daha iyi kazanç sağlamak amacıyla film yönetmeye başladığı bir dönemin yaşandığı Gollub tarafından konu ile ilgili çalışmasında ifade edilir. Söz konusu filmlere *Der Literatenfilm* (Yazarfilmi) adı verilir (Gollub 1984: 22).

2. Edebiyattan Filme; Medyalararası Farklılıklar

Uyarlama konusuna bir başka bakış açısıyla yaklaşan Werner Kamp ile Michael Braun *Filmperspektiven Filmanalyse für Schule und Studium* (2011) adlı edebiyat ve film konularını ele aldıkları çalışmalarında bu kavramı ayrıntılı olarak incelemişler ve Medyalararasında ki en önemli unsurun görüntüleme ve canlandırma olduğunu vurgulamışlardır. Metinden alınarak betimlenen unsurlar her bir okuyucunun zihninde farklı bir resim olarak canlanır ancak filmde kullanılan resim somut olarak ortaya konan bir görüntüdür. Bir eserin sahnelenmesi tasvir edilen durumların alımlanmasını etkilemektedir. Örneğin;

- Resimlerin konumu, kişilerin ve objelerin resim içindeki düzeni,
- Kameranın çalışması, zoom'un hareketi,
- Dil, sesler ve müzik, dış sesler,
- Montaj,

gibi yukarıda bahsedilen konular sahne içinde istenilen etkiyi yaratmak için önemlidir ve izleyicinin zihninde yönetmenin sunduğu algıdan başka bir algı oluşturmaya da ayrıca izin vermemektedir (Kamp/ Braun 2011: 170). Kamp ve Braun'un değerlendirmesine göre film uyarlamalarında okuyucunun çoğu kez hayal kırıklığına uğramasının sebebi olarak görülen bu etkiler, edebi eseri önceden okuyup filmde aynı etkiyi bulamayan seyirci kitlesini oluşturmuştur. Film ve edebiyat benzer bir biçimde ele alınabilse de belli bir yere kadar karşılaştırılabileceğini, aynı olarak değerlendirilemeyeceğini, ancak filmin kendi imkânlarıyla ve kendi araçlarıyla

değerlendirilebileceğini ifade ederler (2011: 172). Buna karşın, anlatı sanatında ki ve teknolojiadaki gelişmeler zaman içerisinde bu değerlendirme kıstaslarını değiştirebilir.

Edebi eserlerin gölgesinde kalan film uyarlamaları, metin karşısında zayıftır ve ağır bir yük altındadır. Beş-altı yüz sayfalık edebi bir eserin 1,5- 2 saatlik filme aktarılması elbette pek çok sembolün, motifin, tasvirin, olay örgüsü içinden bir kesitin eksikliği anlamına gelecektir. Edebi eseri ele alan yönetmenin ve senaristin bakış açısı durumu farklı bir yöne götürebilir ve istediği temayı başka olay örgüsü içerisinde ön plana çekebilir. Şu bir gerçektir ki, yönetmenin kamera kadrajı, anlatı sanatı olan filmin bir çeşit anlatıcısıdır. Yakınlaşıp uzaklaşması objelerle olan ilişkisine anlam yükler ve hikâyeyi yeniden yorumlayarak seyirciye sunar.

Bela Balazs *Der Film. Werden und Wesen einer neuen Kunst* (1976) adlı çalışmasında romandaki fikrin çoğu zaman filmin konusu olabileceğini belirtir. Bazı yönetmen ve senaristlerin edebi eserlerden uyarlama yaparken konuyu değil fikri ele aldıklarını, yeniden yorumlama ile ortaya yeni bir sanat ürünü çıkardıklarını vurgular (Balazs 1976: 240ff).

Brigitte Jeremias ise film ve edebiyat arasındaki makasın oldukça büyük olduğunu vurgularken, iki medya aracının aslında birbirine istediği ölçüde uzak veya yakın olabileceği savını ortaya koymuştur (Jeremias, 1984: 7). Jeremias'a göre film romana ne denli yakınsa o kadar sıkıcıdır. Yazar eseri üzerinde çalışırken tek başmadır. Ortaya koyduğu edebiyat eserinde kendi kurduğu iç dünyasını, figürlerini, yerleşim alanlarını, içinde yaşadığı hayal dünyasını anlatır. Söz konusu eseri algılamak ve çözmek okuyucuya kalmış bir iştir, buna karşın yönetmen bu işlemi farklı bir biçimde ele almak durumundadır. Jeremias'ın çalışmasında vurguladığı söz konusu işlemi yönetmenin kendi hayal gücünü kullanarak, kelimelerle değil görüntülerle, yeniden oluşturarak aktarabilecek olmasıdır. Edebiyatın ona sunabileceği tek şey ise söz konusu eserin konusudur.

Der Schriftsteller sitzt einsam an seinem Schreibtisch. Gewiss sieht er seine Figuren, seine Landschaften vor sich und beschreibt das, was vor seinem Auge steht. Reversibel ist dieser Vorgang vielleicht für den Leser, nicht für den Regisseur. Der hat seine eigene Phantasie, die sich nicht in Worten, sondern in Bildern verwirklicht. Das was ihm die Literatur liefern kann, ist vor allem der Stoff. (1984: 7)

Yazar masasında tek başına oturmaktadır. Kuşkusuz figürlerini, çevreyi görür ve aklından geçenleri anlatır. Bu işlem belki bir okuyucu için geri dönüştürülebilir, ancak bir yönetmen için durum böyle değildir. Yönetmenin kendi hayal gücü vardır, bunlar kelimelerle değil resimlerle var olur. Edebiyatın ona sağlayabileceği tek şey her şeyden önce konudur. (çev., Halit Üründü)

Görüldüğü üzere iki eserin üretim aşaması kaynağı gereği birbirinden farklı gelişmektedir. Bir yanda yazılı metin olan bir roman ve bu eseri meydana getiren yazarın varlığı, diğer yanda ise medyanın anlatma olanaklarına sahip olan filmin dili. Bu dil, görsel ve işitsel unsurları barındıran diğer medya unsuru olan romandan farklıdır. Montaj, müzik ve dil dışı seslerin varlığı iletişim aktarılışını filmde mümkün kılar, yani filmdeki dil görüntü kompozisyonuyla ve teknolojik imkânlarla ilişkilendirilir ve izleyiciye aktarılır, algı oluşturulması sağlanır (2016: 36).

Konu ile ilgili olarak Klaus Maiwald ise edebi metin (yazı) ile film metni (görsel işitsel) aralarındaki prototip farklılıkları bir tablo halinde ortaya koymuş, ele aldığı kriterler çerçevesinde daha somut bir karşılaştırma zemini oluşturmaya çalışmıştır (2015: 20).

Tablo 1: Edebi Metin ve Film metni arasındaki prototip farklar¹

Kriterium/ Kriter	Schriftliteratur/ Edebi Metin	Film/ Film
Zeichentyp/ Zeichenträger <i>Bişimsel/ İletişim aracı</i>	Sprachlich: <i>Dilsel</i> Symbolisch <i>Sembolik</i> abstrakt-linear <i>Soyut-doğrusal</i>	Visuell-auditiv: <i>Görsel-işitsel</i> Ikonisch-konkret- <i>İkonik- somut</i> Synthetisch <i>Sentetik</i>
Vermittlung <i>Aktaran</i>	Fiktive Erzählfigur <i>Kurgusal anlatıcı</i> Metakommunikatives Erzählen <i>Metailetişimsel anlatım</i>	Vermittelnde Apparatur <i>İletişimsel teçhizat</i> Zeigen <i>Gösteri</i>
Erzählte Welten <i>Anlatılan dünyalar</i>	Originalität <i>Orjinallik</i> Inneres, Reflexion <i>İçsel, Yansıma</i> Diskursivität <i>Söylemsellik</i>	Nachahmung <i>İmitasyon</i> Äußeres, Handlung <i>Dışsal, konu</i> Emotionalität <i>Duygusalılık</i>
Rezeption <i>Alımlama</i>	Aktiv-individuell <i>Aktif-bireysel</i>	Passiv- kollektiv <i>Pasif-kollektif</i>
Produktion <i>Prodüksiyon</i>	Individuell <i>Bireysel</i> Ästhetisches Kalkül <i>Estetik kaygı faktörü</i>	Kollektiv <i>Kollektif</i> Kommerzielles Kalkül <i>Ticari kaygı faktörü</i>

¹ Çev. Halit Üründü

Maiwald'ın oluşturduğu tabloda görüldüğü üzere, edebi metin ve film beş ana kıstas çerçevesinde ele alınarak karşılaştırılmıştır. Maiwald'a göre biçimsel/ iletişim aracı olarak edebi metin; dilsel, sembolik, soyut-doğrusaldır, buna karşın film; görsel-işitsel, ikonik-somut ve sentetiktir. Aktaran bağlamında edebi metin; kurgusal anlatıcı, meta-iletişimsel anlatıma sahipken, film; iletişimsel teçhizata sahiptir ve gösterimlerle doludur. Edebi metinde anlatılan dünyalarda orijinallik, içsellik, yansıma ve söylemsellik bulunur, buna karşın filmlerde imitasyon, dışsallık, konu ve duygusallık vardır. Bir diğer kriter olan alımlama da aktif bireysellik edebi metinlerde yer alırken filmlerde pasif kolektiflik söz konusudur. Yapılan son karşılaştırmada prodüksiyonellik kriteri ele alınmış ve edebi metinlerin bireysel olduğu ve estetik kaygı faktörü içerdiği, ancak filmlerin kolektif olduğu ve ticari kaygı faktörü içerdiği vurgulanmaktadır.

Kamp ve Braun'un edebi film uyarlaması için ortaya attığı yorumlama ölçütlerine bakacak olur isek; edebiyattan uyarlamalarda asıl hedefin edebi esere bağımlı olmadan filme aktarılması olduğu söylenebilir. Onlara göre, film edebi materyale bir bakış açısı verir. Hikâye kameranın kadrajı ile anlatılabilir, nesnel duruma getirebilir, yazıyı belli bir resme dönüştürebilir. Kamp ve Braun, edebiyat ile film uyarlamasını karşılaştırırken film içinde aşağıdaki sorulara cevap aranması gerektiğini vurgularlar:

- Uyarlama olarak film: Edebi bir metnin görsel işitsel bir medya aracına dönüştürülmesinde ne gerçekleşir?
- Hikâyenin konuya olan ilişkisi: Kaynak metin nasıl hikâyeleştiriliyor, seyirciye sunuluyor ve sahneleniyor?
- Canlandırma: Filmi ana karakterler nasıl canlandırıyor?
- Filmin sonu: Film nasıl son buluyor?
- Anlatı perspektifi: Hikâye hangi perspektiften anlatılıyor? Anlatıcı kim?

(Kamp/ Braun 2011: 238)

Yukarıda sıralanan bu kriterler çerçevesinde ve yorum bilimsel yaklaşımla Alexander Lernet Holenia'nın *Die Standarte* adlı romanını ve aynı adla sinemaya Herbert Asmodi tarafından uyarlanan *Die Standarte* adlı filmi incelemeye çalışılacaktır. Yukarıda sorulan sorulara verilecek cevaplar filmde yer alan kesitlerden örneklerle açıklanacaktır. Makale boyutunu da dikkate alarak ve çalışmanın sınırlarını aşmamak adına film içinde yer alan örnekler yukarıdaki tabloda yer alan kriterler göz önünde bulundurularak seçilecektir ve sayıları sınırlı kalacaktır.

3. *Die Standarte* adlı film ve romanın çözümlemesi

Alexander Lernet Holenia'nın *Die Standarte* adlı romanı tarihi bir belge niteliği taşımanın ötesinde bir kadın ve bir erkek arasında geçen aşkı da konu etmektedir. Birinci Dünya Savaşı'nın

sonlarına doğru Habsburg İmparatorluğun önemli yapı taşlarından biri olan süvari birliklerini, zamana yenik düşen, ancak çağın değişimine de şahitlik eden geleneksel bir dünyanın yeni bir dünyaya devinimini yaşayan bireyleri çarpıcı bir şekilde yansıtan önemli bir eserdir. Konu itibarıyla savaşın anlamını sorgulayan, vatan sevgisi ile gönül ilişkisi arasında kalan sancaktar asker Menis'in hikâyesi konu edilmektedir. Roman 1934 yılında yazılmış olmasına karşın film uyarlamasının 1976-77 tarihlerinde Herbert Asmodi tarafından gerçekleştirildiği görülür. Aşağıda filme ve romana ait veriler tablo olarak gösterilmiştir.

Tablo 2: Film ve Romana ait Künye

Film: Die Standarte	Film Verileri Orijinal başlık: Die Standarte Ülke: Avusturya, Almanya, İspanya Dil: Almanca Yapım yılı: 1977 Filmin süresi: 120 dk.	Filmin Yönetici Kadrosu Reji: Ottokar Runze Film senaryosu: Herbert Asmodi Prodüksiyon: Ottokar Runze Müzik: Hans-Martin Majewski Kamera: Michael Epp Montaj: Tamara Karabetian
Roman: Die Standarte	Romana ait Bibliyografik Detay Başlık: Die Standarte: Roman Yayın evi: Paul Zsolnay Verlag Basım yeri: Viyana İlk basım yılı: 1934 Kitabın basım yılı: 1977 Sayfa Sayısı: 287 Cilt kapağı: Kapaklı	Roman Yazarı Alexander-Lernet Holenia

Askeriyede bir deniz subayının oğlu olan Lernet Holenia'nın hayatına bakıldığında film kahramanı olan Menis ile benzer şekilde sancaktar olarak görev yaptığı, döneminin birçok yazarı gibi Birinci Dünya Savaşı'nın öncesi ve sonrasında politik kutuplaşmalar arasında kaldığı görülmektedir. Gerd Funk'un da belirttiği gibi Holenia'nın eserleri edebiyat tarihi içerisinde fantastik edebiyata dâhil edilmiş ayrıcalıklı olağanüstü yazarlar arasında yer aldığı vurgulanmıştır (Funk 2002: 152). Bazıları ise yazarın eserlerini basit, sıradan ve eğlendirici edebiyat (Kolportageroman/ Trivallliteratur/ Unterhaltungsliteratur) sınıfına dâhil etmişlerdir. Ancak Funk'a göre Holenia'nın eserleri geçmişte olduğu gibi gelecekte de var olmaya devam edecek, önemi asla azalmayacaktır. Günümüzde birçok önemli esere ışık tutacak ve yerini muhafaza edecektir (2002: 156). Holenia yaşadığı dönemin diğer yazarlarını aklı getirmektedir. Örneğin; melankolik anlatım sergileyen Robert Musil, Joseph Roth ve Stefan Zweig gibi yazarlar. Funk'a göre Holenia tıpkı diğerleri gibi nasyonal sosyalizme bir yakınlık göstermemekte, ırksal çılgınlık (Rassenwahn) ve gruplaşmaya (Vermassung) karşı durmaktadır. Holenia birçok arkadaşının ülkeyi terk etmesine rağmen –ki

bunların aralarında Yahudi asıllı olanların çoğunlukta olduğu görülür- Avusturya da kalmış başka bir ülkeye göç etmemiştir.

“Für Lernet-Holenia blieb gar nichts anders übrig als hier zu bleiben, aber er betrauerte schmerzlich nicht nur den Verlust seiner liebsten Freunde und den schmachlichen Untergang seines Landes, sondern auch die bevorstehende Abwanderung der jüdischen Frauen und Mädchen, die er für die einzig begehrenswerten hielt.” (Funk 2002: 158)

“Lernet-Holenia'nın burada kalmaktan başka seçeneği yoktu, ancak sadece sevgili arkadaşlarının kaybı ve ülkesinin utanç verici çöküşüne yas tutmuyor, aynı zamanda toplum içinde tek değerli bulduğu Yahudi kadın ve kız çocuklarının yakında göç edecek olmaları onu derinden üzüyordu.” (Çev. Halit Üründü)

Alexander Lernet Holenia'nın *Die Standarte* adlı romanı filme Herbert Asmodi tarafından uyarlanmıştır. Viyana kökenli bir annenin oğlu olarak dünyaya gelen Asmodi 1962'den başlayarak 1984 yıllarına kadar birçok senaryo yazarlığı ve film yönetmenliği yapmış ve bunların içinde çok sayıda edebi eseri filme uyarladığı görülmüştür. Aynı zamanda tecrübeli bir sahne yazarı da olan Asmodi üstlendiği görevlerinin arasında şiir ve hikâye yazarlığı, roman yazarlığı da bulunmaktadır. Özellikle 1970'lerde sahne yazarlığına sırtını çevirerek edebi eser uyarlamalarına yönelmiş İngiliz ve Fransız edebiyatına ilgi duyarak televizyon dünyasına kazandırdığı dizilerle milyonlara ulaşmayı başarmıştır. 1977 yılında *Die Standarte* adlı eserini de ele alarak filme uyarlayan Asmodi stile önem verdiğini özellikle altını çizer. Jöst Herbert, Asmodi ile ilgili yayınladığı bibliyografyada stilin onun için bir hayat biçimi olduğunu ifade eder, evinde düzenli ve tertipli, sokakta ise onu asla kötü bir kıyafetle görmenin mümkün olmadığını vurgular (Jöst 2019: 14). Herbert Asmodi'nin titiz tutumunu işine nasıl yansıttığı, aynı adla filme uyarlanan *Die Standarte* adlı roman ele alınarak görülmeye ve incelenmeye çalışılacaktır.

Edebiyattan filme uyarlama bağlamında konuyu daha bir somut hale getirmek adına bir tablo hazırlanmıştır. Amaç, kaynak kitap olan medya aracı ile görsel işitsel öğelerden oluşan filmin sahnelerini zaman ve sayfa sayılarını dikkate alarak olay örgüsünde örtüşmenin sağlanıp sağlanmadığına dikkat çekmek ve aralarındaki farklılıkları görselleştirebilmektir.

Tablo 3: Film ve Romana ait sayfa ve sahne aralıklarının karşılaştırılması

Sıra		Roman <i>Die Standarte</i>	Geçtiği yer ve bölüm sayfa arası.	Film <i>Die Standarte</i>	Geçtiği sahne dakikalar arası

1	Başlangıç	Kitap kapağı ve künyesi	Kapak	Jenerik	00:00:00dk-00:03:00dk
2		Romanda 3. tekil şahsın eski süvari birlik mensupları adına yapılan bir yemekte konuyu bir şekilde Menis'e getirmesi, onunla tanışması ve Menis'in söz alarak hikâyesini anlatması.	Başlangıçtan 1. Bölüm' ün sonu sayfa 22 e kadar.	Menis'in Belgrad merkez karargâh komutanlığına gelişi ve yeni görevine başlaması.	00:03:00dk-00:05:45dk
3		Herbert Menis'in kendini tanıtmayı ve 1918 Ekim sonu tarihinden başlayarak olayları anlatmaya başlaması	2. bölüm sayfa 22-23		
4		Opera sahnesi, Menis'in operayı ziyareti ve Bayan Resa Lang ile tanışma isteği.	2. bölüm 'ün sonu sayfa 38 e kadar.	Menis'in operayı ziyareti ve Bayan Resa Lang ile tanışma isteği.	00:05:45dk-00:12:20dk
5		Menis'in Bayan Resa Lang'ı konak da ziyaret etmesi ve Belgrad dan ayrılması.	3. bölüm' ün sonu sayfa 38-61 e kadar	Menis'in Bayan Resa Lang'ı konak da ziyaret etmesi ve Belgrad merkezinden ayrılması.	00:12:20dk-00:19:30dk
6		Yeni birliğine teslim olması ve Belgrad'a geceleri giderek Resa Lang ile buluşmaya devam etmesi.	6. bölümün sonu 61-130 e kadar	Yeni birliğine teslim olması ve Belgrad'a geceleri giderek Resa Lang ile buluşmaya devam etmesi.	00:19:30dk-00:38:30dk.
7		Sancak yemini ve köprü üzerinden karşıya geçmek istemeyen emre karşı gelen süvari birliklerinin kurşuna dizilmesi. Eski sancaktarın ölümü ve sancağın Menis'in eline geçmesi	9. bölümün sonu sayfa 130-164 e kadar	Sancak yemini ve köprü üzerinden karşıya geçmek istemeyen emre karşı gelen süvari birliklerinin kurşuna dizilmesi. Eski sancaktarın ölümü ve sancağın Menis'in eline geçmesi	00:38:30dk-01:04:00dk
8		Kalan birliğin dağılması kısmen geriye çekilmesi, Belgrad merkezinde yer alan konağa gidilmesi. Orada Resa Lang ile buluşulması.	9. bölümün sonu sayfa 163-194 e kadar	Kalan birliğin dağılması kısmen geriye çekilmesi, Belgrad merkezinde yer alan konağa gidilmesi. Orada Resa Lang ile buluşulması.	01:04:00dk-01:18:00dk
9		İngilizlerin Konağı ele geçirmesi ve Belgrad dan kaçış.	10. bölümün sonu sayfa	İngilizlerin Konağı ele geçirmesi ve Belgrad dan kaçış.	01:18:00dk-01:48:00dk

			194-264 e kadar		
10		Viyana'ya varış, Sancağın saraya teslim edilmesi ve şöminede diğer sancaklarla yakılması, İmparatorun Sarayı ailesiyle birlikte terk etmesi.	13. bölümün sonu sayfa 264-288 e kadar	Viyana'ya varış, Sancağın saraya teslim edilmesi ve şöminede diğer sancaklarla yakılması, İmparatorun Sarayı ailesiyle birlikte terk etmesi.	01:48:00dk-01:59:00dk
	Son	Kitap kapağı ve künyesi	Arka kapak	Filmin sonu ve Jenerik	01:59:00dk-02:00:00dk

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere kaynak metin romanın ilk 22 sayfası dikkate alındığında zaman olarak Birinci Dünya Savaşı sonrası bir tarihte başladığı görülür. Kitabın ilk giriş cümlesi okuyucuya zaman ve mekân konusunda tarihsel bilgi verir. Savaşın üzerinden tam on yıl geçmiştir. Uzun bir aradan sonra yeniden bir araya gelen süvari birliklerinin ileri gelenleri bir kutlamada, yemekte yer alırlar (Die Standarte 1977: 7). Hikâyeyi anlatı perspektifi açısından bakacak olursak adı belli olmayan üçüncü bir tekil şahsın anlattığı görülür ve kendi bakış açısıyla gelişmeleri okuyucuya aktarır. Konuyu sonunda sancaktar asker olan Menis'e getirmektedir. Okuyucu, Menis'i önce başka bir gözle izler ve tanıma fırsatı bulur. Daha sonra ise yazar sözü Menis'e verir ve başından geçenleri bizzat Menis'in ağzından anlatması ve bu sayede hikâyeye giriş yapması sağlanır (1977: 21). Menis başından geçenleri anlatmaya 1918 yılının Ekim ayına vurgu yaparak başlar. Bir sonbahar mevsimi içinde yer alan Ekim ayı aynı zamanda kışın yaklaşmasıyla yaprakların döküldüğü bir zaman dilimidir ve bir dönemin kapanışı ve aynı zamanda yeni bir dönemin başlangıcı olarak yorumlanabilir (1977: 21).

Avusturya Macaristan İmparatorluğu sınırları içinde kalan Belgrad'ın işgal edilmesiyle birlikte Viyana'ya ulaşmaya çalışan sancaktar bir askerin hikâyesinin anlatıldığı filmin prologunda ise, ilk olarak yansıtılan ekran görüntüsüne bakıldığında izleyiciye konu içeriği ile ilgili genel bir durum tespiti yapıldığı dikkat çeker:

Oktober 1918. Eine Woche vor Ende des ersten Weltkrieges.

Auf dem Balkan sind die Alliierten gelandet: Engländer und Franzosen. Sie marschierten nach Norden auf Belgrad. Dort, an der Donau, steht die Österreich – Ungarische Armee. Ein Vielvölkerheer, bestehend aus Österreichern, Ungarn, Tschechen, Slowaken, Kroaten, Slowenen, Polen, Ruthenen. Das Kaiserreich-Ungarn wankt bereits. In Wien glaubt niemand mehr an einen Sieg. Doch die alten, ruhmreichen Kavallerieregimenter reiten noch immer unter der Standarte des Kaisers (Die Standarte, Der Film 1976/78: 0-32 sn).

Ekim 1918. Birinci Dünya Savaşı'nın bitmesine bir hafta kaldı. Müttefikler Balkanlarda. İngilizler ve Fransızlar kuzeye doğru Belgrad'a ilerlediler. Avusturya-Macaristan Ordusu ise orada, Tuna nehrinde. Avusturyalılar, Macarlar, Çekler, Slovaklar, Hırvatlar, Slovenler, Polonyalılar, Ukraynalardan oluşan çok ırklı bir Ordu. Macaristan İmparatorluğu sallanıyor bile. Viyana'da artık kimse bir zafere inanmıyor. Ancak eski, görkemli süvari alayı hala imparatorun sancağı altında görevine devam ediyor. (Çev. Halit Üründü)

Yukarıdaki metinden de anlaşıldığı üzere genel itibariyle izleyiciye eser ile ilgili olarak zaman, mekân, durum ve vaziyetle ilgili bir açıklama getirilmektedir. Konunun Balkanlar'da 1918 yılının Ekim ayında geçtiği, Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesine bir hafta kala müttefiklerin balkanlara ulaştıklarını, İngilizlerin ve Fransızların kuzeye doğru Belgrad merkezine hareket ettiklerini, Avusturyalı, Macar, Çek, Slovak, Hırvat, Slovenyalı, Polonyalı, Ukraynalı birliklerinden oluşan çokuluslu Avusturya ve Macaristan İmparatorluğu askerlerinin Tuna nehrinin yakınlarında bulunduğunu, İmparatorluğun sallandığını, Viyana'da hiç kimse savaşın kazanılacağına inanmazken, heybetli süvari sınıfı askerlerinin kraliyet sancağı altında görev başında olduklarını izleyiciye bir metin olarak aktarır ve okunmasını sağlar.

Kamp ve Braun'un edebi film uyarlaması için ortaya koyduğu kriterler doğrultusunda, *edebi bir metnin görsel işitsel bir medya aracına dönüştürülmesinde ne gerçekleşir?* sorusuna bir cevap niteliğindedir. Görünen o ki, söz konusu eserde filme aktarılırken yazından destek alınmış ve içerik başta izleyiciye sunulmuştur. Filmin proloğunda jenerik kısmı içerisinde yer alan ve 0-32 saniye kadar askıda kalan yukarıdaki metin romandan bir iz taşımakta, romanı hatırlatmakta ve izleyiciye tıpkı bir roman gibi ekrandan bir metnin okunmasını sağlamaktadır. Ekrana yansıyan bu görüntü her şeyden önce izleyiciye roman tadında bir film sunmaktadır ve elbette bu sayede filmin kaynağını izleyicinin aklına getirmektedir. Arka planda herhangi bir sesin eşlik etmediği de dikkate alındığında bu durumun özellikle altının çizildiği ve önemli olduğu vurgusu yapılmaktadır. Söz konusu prolog içerisinde başka bir sanat dalına ait olan unsurun filmde kullanıldığı dikkatlerden kaçmamaktadır.

Filmin daha ilk dakikaları içerisinde romanla karşılaştırıldığında zaman ve mekân olarak aynı başlamadıkları dikkat çeker. Filmin ilk karesinde, yine jenerik kısmında Avusturya Macaristan İmparatorluğu askerlerinin bağlılık yemin metni yer almaktadır ve buna fonda sancak görüntüsü ve trompet sesleri ile eşlik etmektedir.

Zaman ve mekânla ilgili ilk görüntüler Belgrad merkez askeri komutanlık karargâhının nizamiye kapısında geçmekte ve Ekim 1918 tarihini ekrana taşımaktadır. Hararetli dakikaları konu eden görüntüler sokakta devriye gezen askerleri göstermekte ve baş aktör olan Herbert Menis'in nizamiyeden içeri girerek komuta merkezine girişi ve içeride başka bir komutanla konuşmasıyla

başlar. Bu konuşma izleyiciye ülkenin savaşta geldiği son durumla ilgili daha ayrıntılı bilgi aktarılmasını sağlar. Anlatı perspektifi açısından Herbert Asmodi'nin *Die Standarte* filminin ilk 10 dakikası izlendiğinde, izleyiciye farklı açılardan görüntü alan bir kameradan olan biteni aktardığı görülür. Anlatıcı görevi de üstlenen kamera verdiği görüntüyle savaşın getirdiklerini ve kaybettirdiklerini de iyi bir şekilde yansıtmaktadır.

Yukarıda ki karşılaştırma tablosuna bakıldığında, kaynak metnin özde aynı kaldığı, filme aktarılırken görsel işitsel teknolojinin de kullanılmasıyla canlandırılmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Söz konusu roman filme uyarlanırken hikâyenin konuya olan ilişkisinin değişmediği, ancak roman da yer alan giriş kısmında belirgin bir fark olduğu dikkat çekmektedir. Yaklaşık 287 sayfalık bir romanın 2 saat süren filme sıkıştırılması ve canlandırılması elbette bazı değişiklikleri de beraberinde getirecektir. Söz konusu olan bu sürenin kısaltılmasında yazarın romanda üçüncü bir tekil şahsın varlığı ile başlaması ve konuya onunla giriş yapması, savaştan tam on yıl sonra bir araya gelen süvari birliklerinin yemekte buluşması ve bir süre sonra bir şekilde ana karakter olan Menis'e sözü getirmesi ve onunla hikâyeye devam etmesi birinci bölümün sonuna kadar sürmekte ve 22. sayfaya kadar devam etmektedir. Buna karşın filmde, yönetmen farklı bir tercihte bulunarak söz konusu anlatılan içeriklere değinmemiş ve senaryo gereği film uyarlamasında konuya Menis'in Belgrad merkez karargâh komutanlığına gelmesiyle ve yeni görevine başlamasıyla giriş yapmasını sağlamıştır. Anlaşılan o ki, yönetmen filmin süresini dikkate almış romanda geçen bu sahneyi filme uyarlamaktan vazgeçmiştir. Ancak buna karşın filmde yer alan ve yaklaşık iki buçuk dakika kadar süren ilk diyalogda -karargâhta arkadaşıyla karşılaşma sahnesinde- Menis'in başından geçenleri özde anlatması her iki eseri izleyen ve okuyan bir kimsede eksik kalan paragrafları karşıladığı kanaatini uyandırmakta ve yönetmenin bu boşluğun ustaca üstesinden geldiğini kanıtlamaktadır. Hikâyenin konuya olan ilişkisine ve filme aktarılışına bakıldığında kaynak metnin özde aynı kalmak şartıyla ekrana görsel, işitsel ve teknolojik araçlarla yansıtıldığı görülmektedir.

Romanda ve filmde tasvir edilen opera sahneleri Avusturya Macaristan İmparatorluğunun temel taşlarından biri sayılan güzel sanatların, özellikle operanın, unutulmadığına dikkat çeker. Opera sahnesinde ekrana yansıtılan ve orada oturan izleyiciler etkileyici bir şekilde savaş mağdurlarından, yaralı askerler, gazilerden, hemşireler ve toplumun farklı kesiminden insanlarla dolu olduğu görülür. Halk görüntü itibarıyla kültürel etkinliklerde tepeden tırnağa bir arada yer almakta ve eğlenceden ödün vermemektedir. Genelden özele kayan kamera görüntüsü operada Menis odağında buluşur. Menis'in Bayan Resa Lang ile tanışma isteği ve bu konuda ısrarcı olması tıpkı eserde olduğu gibi filme bire bir uyarlanmıştır. Eserde tasvirlerle anlatılan duygu durum ifadeleri filme karakterlerin mimikleri ve roman ile örtüşen diyalogları ile aktarılırken fonda akustik destekle

söz konusu duyguların daha etkili olması sağlanabilmiş ve film ana karakterleri romanda olduğu gibi canlandırdığı gözlemlenmiştir.

Bir başka önemli tespit ise yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere film ile roman arasında gerçekleşen olayların zamansal aktarımının her zaman aynı olmadığıdır. Tablo da 6. ve 9. sırada yer alan bölüm ve sahneler buna birer örnek olarak verilebilir. Söz konusu olan bu bölümleri yönetmen hızlandırılmış eylemle kaynak metinden filme aktarıyor ve filmin prolog kısmında ki gibi zamandan tasarruf ediliyor, yani anlatı zamanı daraltılıyor (*Zeitraffung*). 6. sırada yer alan bölümde Menis'in yeni birliğine teslim olması ve Belgrad'a geceleri giderek Resa Lang ile buluşmaya devam etmesi süreci romanda sayfa 61-130'a kadar 69 sayfada anlatılırken aynı bölüm filmde 00:19:30dk-00:38:30dk aralıklarında 19 dakika süreyle sahneleniyor. Yine karşılaştırma tablosunda 9. sırada yer alan İngilizlerin Belgrad merkezinde yer alan konağı istila etmesi ile oradan kaçış romanda 194-264 sayfalarda 70 sayfa içerisinde anlatılırken filmde aynı sahneler 01:18:00-01:48:00 dakikalar arasında 30 dakika gibi bir sürede seyirciye aktarılıyor.

Kamp ve Braun'un ortaya koyduğu bir başka yorumlama kriteri ise filmin nasıl son bulduğu ve iki medya arasında uyarılama gerçekleşirken bir değişim olup olmadığıdır. Bu bağlamda filmi ve romanı bitiş sahneleri açısından ele alırsak her ikisinin de yine aynı biçimde hüznle sona erdiği, sancaktarın emaneti iade etmek istemesi ve saraya gitmesi, romanda kucak dolusu sancağın şömineye atıldığı ve yakıldığı anlatılırken filmde bir tek sancağın yakıldığı ve alevin heybetinin romanda anlatıldığı gibi büyük olmadığı göze çarpıyor. Anlaşılan o ki, yazarın romanda büyük tasvirlerle anlattığı ve hatta abartı sanatını kullandığı şömine sahnesini yönetmen daha sade bir aktarımla sahnelenmeyi tercih ediyor ve abartıdan kaçınıyor. Ancak olayın etkisini arka planda kullandığı görsel ve işitsel enstrümanlarla karşılamaya çalışıyor ve uyarlamada başarıyla üstesinden geliyor.

Sonuç

Alexander Lernet Holenia'nın *Die Standarte* adlı romanı ilk kez 1977 yılında Herbert Asmodi tarafından senaryoya aktarılmış ve filme uyarlaması gerçekleştirilmiştir. Asmodi'nin buradaki amacı diğer edebi filmlerde ve uyarlamalarda olduğu gibi daha büyük kitlelere ulaşmak ve söz konusu eseri daha iyi tanıtılabilmektir.

Edebiyat ile film birbirinden farklı iletişim kodları kullanıyor olsa da çalışmamızda birbirine ne denli yakın ve birbirini destekler nitelikte anlatımların olduğu gözlemlenmiştir. Örneğin; gerek romanda gerekse filmde ortaya konulan mekânlar tarih içerisinde önemli yerleri işaret etmektedir. İyi bir uyarılama için ortaya konulan kriterlerde dikkate alındığında filmin edebiyatın gölgesinde kalmadığı, kendine özgün teknolojik araçlarla konuyu aktarabildiği ve kişilerin kaderi ile toplumsal değişimin birbirine bağlı olduğu ve etkilediği gerçeğini iyi bir şekilde vurguladığı görülür. Romanda

olduğu gibi filmde de toplumu oluşturan mekanizma en alt tabakadan en üste tabakaya doğru kendine yer bulmuş ve yeni şekillenen dünyada pay sahibi, etken olabilmıştır. Zaman ve mekân unsurları eserin önemli yapı taşlarından biridir, Belgrad merkezinden kırsal alana, kırsal alandan Viyana'ya uzanan mekânsal unsurlar ve buna eşlik eden ve toplumu temsil eden, orada yaşayan halk bir dönemin aynasını oluşturmakta, bir dönemin sona ermesini ve yeni bir dönemin başlangıcına şahitlik etmektedir.

Uyarlama filmlerin tarihsel gelişimine bakıldığında geçmişten günümüze sürekli bir gelişim içerisinde olduğu ve birçok evrelerden geçtiği görülür. Yönetmen bir edebi eseri filme uyarlarken elbette öneminin farkındadır. Asmodi edebi esere mümkün olduğunca yakın olmaya, senaryoda edebi esere eylemsel ve kişisel olarak sadık kalmaya çalışır ve uygun bir şekilde beyaz perdeye aktarır. Her bir medya aracının, gerek roman gerekse filmin kendi içinde bir sanat eseri olduğu görüşü temelinde, uyarlamanın edebiyatın filme aktarılmış bir yorumlaması olduğunu, başka bir deyişle, edebi eseri tanıyan bir kişi için sadece edebi eserin görsel bir yansıması olduğu görüşünden hareketle, kullanılan film enstrümanları izleyiciye orijinal eseri hatırlatmakta ve roman izlenimi vermektedir. Filmin çekim yılı da dikkate alındığında bazı teknolojik unsurların henüz gelişmediği ve bu yüzden romanda kullanılan abartı sanatını ses ve görüntü efektleriyle karşılayamadığı görülmektedir. Yine de film uyarlaması daha geniş kitlelere uzanabilen özgün bir şablon niteliğindedir. Görünen o ki, ileriki yıllarda teknolojinin gelişimiyle birlikte pek çok edebi eserin uyarlaması gelecek nesillere ve daha geniş kitlelere uyarlama yoluyla aktarılabilir.

Kaynakça

- Balazs, B., & Der Film, W. (1976). *Werden und Wesen einer neuen Kunst*.
- Funk, G. (2002). *Alexander Lernet-Holenia*. Zeitschrift für Literaturwissenschaft und Linguistik, 32(4), 152-163.
- Gollub, C. A. (1984). *Deutschland verfilmt: Literatur und Leinwand 1880-1980*. na.
- Gunning, T. (2008). *The Intertextuality of Early Cinema: A Prologue to Fantômas. A Companion to Literature and Film*,. In: Stam, R., & Raengo, A. (Eds.). *A companion to literature and film*. Blackwell Publishing 127-143
- Jeremias, B. (1984). *Wie weit kann sich Film von Literatur entfernen?* In: Bauschinger, S., Cocalis, S. L., & Lea, H. A. (Eds.). *Film und Literatur: literarische Texte und der neue deutsche Film:[dreizehntes Amherster Kolloquium zur deutschen Literatur, 1981]* (Vol. 13). Francke. 9-17

- Jöst, Erhard (2019): *Herbert Asmodi (1923-2007) Schriftsteller mit Hang zum Zynismus*. Band VII der Reihe „Heilbronner Köpfe“. Heilbronn. Online Publikationen des Stadtarchivs Heilbronn 36
- Kamp, W., & Braun, M. (2011). *Filmperspektiven: Filmanalyse für Schule und Studium*. Verlag Europa-Lehrmittel.
- Kamp, W., & Braun, M. (2011). *Filmperspektiven: Filmanalyse für Schule und Studium*. Verlag Europa-Lehrmittel.
- Kayaoğlu, E. (2016). *Edebiyat ve Film: Edebiyat Bilimi Yaklaşımıyla Film Çözümlemesine Giriş*. Hiperlink eğit. ilet. yay. san. tic. ve ltd. sti..
- Kurumu, T. D., & Sözlük, T. (1988). *Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük*. II. cilt. Ankara: Türk Dil Kurumu Basımevi.
- Lernet-Holenia, A. (1977). *Die Standarte: Roman*. Paul Zsolnay Verlag.
- Maiwald, K. (2015). *Vom Film zur Literatur. Moderne Klassiker der Literaturverfilmung im Medienvergleich*. Stuttgart: Reclam.